

ФОРМИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ ІНФІНІТИВА З СИНТАКСИЧНОЮ ДОМІНАНТОЮ

Наталя КОБЧЕНКО (Кіровоград)

Статтю присвячено перегляду традиційної кваліфікації зв'язку інфінітива з синтаксичною домінантою. Окреслено випадки реалізації підрядного синтаксичного зв'язку у формах керування та вільного поєднання в конструкціях із залежним інфінітивом.

The paper is devoted to the review of the traditional qualification of the connection between the infinitive and a syntactic dominant. The cases of realization of subordinate syntactic connection in the forms of government and free unit (parataxis) in constructions with an adjunct infinitive are described.

Дослідження природи, статусу й властивостей інфінітива в сучасній лінгвістиці не втратили своєї актуальності, зокрема, досі не знайшло розв'язання питання про його частиномовний статус. Генезис інфінітива (це застигла відмінкова форма віддієслівного іменника з основою на *-ї* [17, 9]) зумовив формування двох кардинально протилежних тенденцій щодо його інтерпретації. Першу, яка полягає у кваліфікації слів цього типу як субститутів іменника й приписуванні їм синтаксичних функцій імені, започаткував О.М. Пешковський, охарактеризувавши інфінітив як „іменник, що не дійшов на один крок до дієслова” [16, 131]. Більш усталеним є погляд на інфінітив як на дієслівну форму, що виражає дію безвідносно до особи її виконавця, модальності та часу її протікання, а відсутність вказаних категорій мова долає синтаксично [18, 344; 22, 423; 20, 24; 10, 50; 19, 674; 4].

Останнім часом набуває поширення новий підхід до витлумачення природи інфінітива, який аргументовано обґрунтував І.Р. Вихованець. Лінгвіст доводить необхідність розглядати інфінітив як „специфічну міжчастинимовну форму, позбавлену чітких морфологічних характеристик і використовувану двома центральними частинами мови іменником і дієсловом” [5, 81]. Витоки такого потрактування слід вбачати в працях В.В. Бабайцевої, А.В. Жаркової, які пояснюють гібридний, або синкретичний, характер цього класу слів [1; 8].

Незважаючи на таку розмаїтість у визначенні частиномовної належності інфінітива, питання про форму підрядного зв'язку між ним і синтаксичною домінантою не викликає суперечок: граматична традиція опису мовних явищ форму підрядного зв'язку інфінітива з будь-яким опорним компонентом, зважаючи на морфологічну незмінність першого, інтерпретує як вільне поєднання (за традиційною термінологією, прилягання). Однак, вважаючи принциповим за критерії визначення форми підрядного зв'язку брати не морфологічне вираження ад'юнкта, а його синтаксичну позицію стосовно синтаксичної домінанти та характер семантико-синтаксичних відношень, що виникають між ними, вбачаємо доцільність переглянути таку беззастережну кваліфікацію форми підрядного

зв'язку інфінітива з опорним компонентом. Так, наприклад, у реченні *І циганча, ні голе, ані вбране, просило їсти* (Ліна Костенко) валентність предиката *просило* відкриває позицію для субстанційної об'єктної синтаксеми, яку зазвичай заповнює сильнокерований знахідний відмінок (*просити їжу*). У наведеному ж прикладі цю позицію посідає інфінітив *їсти*, отже, він є функціональним еквівалентом знахідного відмінка, а підрядний зв'язок між синтаксичною домінантою *просило* й ад'юнктом *їсти* встановлюється у формі керування, яке, щоправда, постає в неморфологізованому вигляді.

З огляду на це завданням пропонованої статті постає окреслення випадків підпорядкування інфінітива синтаксичній домінанті за допомогою керування та вільного поєднання.

Автори деяких мовознавчих студій епізодично зазначають про властивість інфінітива спеціалізуватися на функції об'єктної синтаксеми [6, 78; 12, 85-94; 13], проте неокресленими залишаються тематичні групи предикатів, гнізда валентної рамки яких здатні заповнюватися інфінітивами. Між тим розв'язання цього питання є вельми важливим, адже лише це поставить на реальну основу визначення сфери поширення керованих і вільнопоєднуваних інфінітивів.

Спостереження й аналіз мовних фактів дають підстави виокремити два типи керованих інфінітивів: 1) у складі аналітичного дієслівного присудка або головного члена односкладного речення, співвідносного з присудком; 2) у позиції субстанційної синтаксеми.

Дієслова певних груп не спроможні самотійно виражати дію або стан суб'єкта через свою інформативну недостатність, тому для виконання цієї функції вимагають приєднання до себе інфінітива. Саме тому між компонентами такого присудка встановлюються комплетивні семантико-синтаксичні відношення, а синтаксичний зв'язок реалізовується у формі керування. Слід зауважити, що серед науковців немає одностайності у визначенні кола допоміжних елементів аналітичного дієслівного присудка – окрім модальних і фазисних дієслів [11, 76; 14, 65; 3, 88] до них зараховують пробаційні, дефінітивні, а також десемантизовані дієслова інших семантичних груп [12, 98-149], предикативні прикметники та стійкі словосполучення [23, 157-159; 9, 151-152]. Найбільш обґрунтованим видається виокремити наступні класи лексем, що виконують роль допоміжного елемента складеного дієслівного присудка й, відповідно, керують підпорядкованим інфінітивом: 1) модальні дієслова, напр.: *Якби життя за мене говорило, **Бажав би я усе життя мовчать**...* (Микола Вінграновський); *Яким вогнем **спокутувати мушу** хронічну українську доброту?* (Ліна Костенко); 2) фазисні, напр.: *Венера **зачала благати І** за Енеєчка **прохати**...* (Іван Котляревський); *...в купе вже було багато сонця, а посеред нього стояла „богиня” й **докінчувала упорядковувати** своє ніжно-каштанове волосся* (Володимир Винниченко); 3) пробаційні, напр.:

Говорячи, Донець весь час пильно, занадто пильно, дивився Андрієві в обличчя, здається, **намагався не пропустити** жодного поруху м'язка, **намагався проглянути** його наскрізь (Іван Багрянний); **Татари силкувалися відчинити** ворота, лиш їм те не йшло (Андрій Чайковський); 4) дефінітивні, напр.: **Серце знов застукало в грудях, Харитя наважилась тікати** (Михайло Коцюбинський); **За деякий час ревізор уже обіймав Лесю, а ще за деякий час він ризикнув її поцілувати** (Микола Хвильовий); 5) з семантикою асистивності, напр.: **Та сталася подія, що завадила йому зробити се...** (Іван Білик); **Поможіть ввібрати в холодні очі край полинний і захватить на смерть** (Василь Стус); 6) зі значенням володіння/ неволодіння уміннями й навичками, напр.: **Княгиня Іванко вміє не тільки грати, але любить і танцювати** (Іван Нечуй-Левицький); **Вселенська шльондра, вміє дієувати. Під ліхтарем тупцюючи старим, ще й святістю потрапить здивувати** (Ліна Костенко); а також 7) предикативні ад'єктиви, напр.: **Подруге, ті великі зелені очі й русяві коси так засліпили мене, що я сам ладен був трічі перевернути себе всього навиворіт, аби хоч трохи відповідати Мері й її оточенню** (Богдан Антонечко-Давидович); **– Я спроможний любити лише недосяжне** (Володимир Дрозд) та 8) фразеологізовані сполуки з модальним значенням, напр.: **Вона мала охоту зараз таки в'язати пліт** (Михайло Коцюбинський); **З начальством Хома тримався гідно і був мастак побалакати** (Олесь Гончар).

З-поміж усіх різновидів субстанційних синтаксем інфінітивів виявляє здатність посідати позицію тільки об'єктної, виступаючи зазвичай у ній функціональним еквівалентом певних відмінкових форм. Здебільшого побудови з інфінітивом у ролі об'єктної синтаксеми мають синтаксичні синоніми з відмінком на місці цього інфінітива, пор.: **Я хочу добре навчитися цілуватися, щоб молодий мій не вигнав від себе на другий день по шлюбі** (Тодось Осьмачка) – **Я хочу добре навчитися цілуванню, щоб молодий мій не вигнав від себе на другий день по шлюбі; [Клітемнестра] Рабині, готуйтесь квіти сипати під ноги!** (Леся Українка) – **Рабині, готуйтесь до сипання квітів під ноги!**; **Боже, який мені розум Господь дав, що я свого діда відмовила оленів бити!** (Марія Матіос) – **Боже, який мені розум Господь дав, що я свого діда відмовила від биття оленів!** Не вступають у подібні синонімічні відношення лише конструкції, предикати яких виражені дієсловами з семантикою вербального наказу, напр.: **...Звелів покинути нам Трою, Підмовив плавати з собою...** (Іван Котляревський); **Я оголошую себе вашим командиром і наказую слухати тільки мене** (Юрій Яновський); **Суфлер наказує нарешті зупинитись, і я вганяюся з розгону в зал** (Василь Стус).

Аналіз фактичного матеріалу дає змогу окреслити деякі семантичні класи дієслів, у валентній рамці яких позицію об'єктної синтаксеми може посідати інфінітив, а на формально-граматичному рівні це реалізовується як підпорядкування інфінітива дієслову у формі керування. Отже, інфінітивом

керують дієслова із значенням: 1) волевиявлення, напр.: *Щось, що було сильніше від неї, держало її в долині, вдома, не допускало виходити проти нього* (Ольга Кобилянська); *Так я заборонив собі дивитися на речі по-іншому* (Любка Дереш); 2) інтенціональні, напр.: *Я задумав цієї ночі **втікать** з села з Кавуном та ще з чотирма чоловіками* (Іван Нечуй-Левицький); *...завтра вранці вони **планували вирушати** автом до Нью-Йорка...* (Оксана Забужко); 3) настановчі, напр.: *Гетьман і полковники підписали ту Гадяцьку умову і **постановили послати** посланців в Варшаву на сейм і просили, щоб король знов прийняв Україну під свою державу* (Іван Нечуй-Левицький); *І тільки тоді, коли він **погодиться змінити** своє прізвище на Мазеніна, ти не їдеш, зостаєшся і ходиш до нас, розумієш тепер?* (Микола Куліш); 4) психічного ставлення, напр.: *За пів-верстви нижче за течією в правий берег врізалася зелена плавня, в тих очеретяних нетрях і **сподівався сховатися** Сірко* (Юрій Мушкетик); *...в його [Рода] руках майбутнє кожної з'яви, і **стерезись розгнівити** його!* (Юрко Покальчук); 5) психічної діяльності, напр.: *Не знаю, зло це чи добро – та загадкова невідомість вже й **закінчитися спішить*** (Василь Стус); *Коли вечірнє сонце згасне, бо вже **натомиться палати**...* (Ігор Римарук); 6) володіння уміннями й навичками або їх набуття/ втрати, напр.: *[Лісовик] Я звик волю **шанувати*** (Леся Українка); *Учиться спати ягня. Учиться вовк **завивати*** (Василь Герасим'юк); 7) прищеплення умінь і навичок або впливу на об'єкт з метою втрати ним умінь і навичок, напр.: *А Греція в своїй преславній школі навчила Рим лиш **бабських теревенів**, що тільки нам релігію зганьбили, та ще **привчила розумом крутити** без жодної мети, як пес хвостом* (Леся Українка); *Я навчу його **любити** Озеро, і Ліс, і все в ньому* (Юрко Покальчук); 8) вербального впливу, напр.: *Стара бабуся їм докладно все розказала й **намовила їх полізти** через тин та нарвать груш* (Іван Нечуй-Левицький); *– Словом, ти мені **рекомендуєш не чіпати** цього питання і мовчати? Я мовчу* (Микола Хвильовий); 9) розумової діяльності, напр.: *Якийсь розумний чоловік **вигадав** колись **ставити** на вершинах гір кам'яні неприступні замки* (Павло Загребельний); *Графоманові краще. Графоман **вирішив написати** – і написав* (Ліна Костенко); 10) давання, напр.: *Декому **їсти принесла** дружина, дехто розгорнув червону хустину з хлібом, каштанами й жменем винограду* (Юрій Яновський).

За інших умов, коли інфінітив не зумовлюється семантико-синтаксичною валентністю синтаксичної домінанти, а транспонується до ад'єктивної чи адвербіальної сфери, підрядний синтаксичний зв'язок у конструкціях реалізовується у формі вільного поєднання.

У сучасній українській мові інфінітиви посідають позицію адвербіальної синтаксеми здебільшого в реченневих утвореннях з предикатами, вираженими дієсловами руху чи переміщення, спеціалізуючись на вираженні виключно цільової семантики, напр.: *...Вибив шибку одну із рогатки і додому **спати помчав**...* (Василь Симоненко);

Петро поїхав до далекого волинського села написати про боротьбу повстанців УПА (Юрко Покальчук); Шаленіють в кишені дукати – ти виходиш у світ із воріт воріженька свого шукати... (Ігор Римарук).

Л.С. Муравйова, розглядаючи інфінітивні словосполучення, виокремлює такі, в яких інфінітив має просторове значення, напр.: *Якщо не в берег, то десь туди погнали тітка корови пастити* (Тодось Осьмачка)...*Увечері він не прийшов ночувати* (Марія Матіос). На думку дослідниці, інфінітив у подібних побудовах „виражає не лише значення дії, але й також імпліцитно й значення місця (у найзагальнішому вигляді), де буде відбуватися дія” [15, 2], пор.: *погнала корови туди, де їх пасуть; не прийшов туди, де ночують*. Важко погодитися з трактуванням функції інфінітива в таких випадках як просторової, адже, по-перше, за словами самого лінгвіста, інфінітив має „найзагальнішу” семантику місця, а по-друге, вона не домінує над цільовим значенням інфінітива, яке досить чітко в ньому виявляється. Зважаючи на все це, вважаємо виправданим кваліфікувати значення інфінітива в наведених прикладах як цільове з просторовим відтінком.

Подекуди інфінітив виконує функцію адвербіальної синтаксеми мети й у реченнях з предикатами інших лексичних класів, зокрема досить поширеними є утворення, де предикати виражені дієсловами 1) процесуально-локативними, напр.: *І, вирвавши скобель разом із замком, пустив свою жінку в сіни, а сам сів на призьбі ждати* (Тодось Осьмачка); *Порозпрягали хлопці коні та й полягали спочивать* (Ліна Костенко) та 2) зі значенням маніпулювання певним об’єктом, напр.: *Всю вашу зброю ешелон мусить здати мені, а вас я пропушу тоді їхати далі* (Юрій Яновський); *Хлопчик був добряче зашуганий мамою, яка істерично ревнула його до всіх і всього, [...] і віддала його до церкви допомагати священникові* (Юрко Покальчук).

Варто зазначити, що здатність інфінітива спеціалізуватися на функції обставини мети є не його первинною властивістю, а наслідком змішування інфінітивних та супінних конструкцій. Адже, за свідченнями мовознавців, інфінітив у ході історичного становлення української мови витіснив супін – особливу дієслівну форму, близьку до інфінітива суфіксом *-ть* – який використовувався при дієсловах руху, виражаючи мету цього руху [21, 28; 20, 30; 2, 53].

Однією з характерних рис інфінітива в сучасній українській мові є здатність сполучатися з субстантивами абстрактної або узагальненої семантики [25, 19; 24, 3; 4, 137; 7, 119], що уможливорюється його транспозицією до ад’єктивної сфери. Розглядаючи сполуки іменника з інфінітивом, до уваги не беремо такі, де субстантив входить до складу стійких дієслівно-іменних конструкцій на зразок *мати охоту, виявити бажання, припуститися необережності* тощо, оскільки інтерпретуємо їх як аналітичні дієслова. Загалом же субстантиви, яким підпорядковуються інфінітиви вільним поєднанням, утворюють дві групи: а) віддієслівні й

відприкметникові деривати та б) непохідні іменники й похідні, які втратили мотиваційні зв'язки з твірним словом.

Спостереження мовного матеріалу дозволяють виокремити такі семантичні групи субстантивів-девербативів і -деад'єктивів, що виступають синтаксичними домінантами стосовно інфінітивів в атрибутивній функції: 1) волевиявлення, напр.: *З'являючись сим разом тут, в оцім селі під горою Чабаницею, просили про дозвіл задержатися з тиждень* (Ольга Кобилянська); *Навіть ставилися вимоги послабити трагічні ситуації, поповнити твір мелодраматичними та комічними епізодами* (Іван Пільгук); 2) бажання, напр.: *Під ложечкою ссе докучливе бажання закурити, справді закурити. Пекельне бажання закурити!* (Іван Багряний); *...ось це і заводить їх по-справжньому, змушує паіти од ярости роздутими ніздрями й бити в землю копитом од нетерплячки – дух суперництва, хіть перемагати, виклик на герць, нечутний звук бойової сурми...* (Оксана Забужко); 3) уміння або спроможності, напр.: *На другий день вона прийшла знову, але Степан Петрович усе так само лежав горілиць з заплющеними очима й майже не відповідав на її спроби поговорити* (Володимир Винниченко); – *Коли ви поїдете до Італії, не буде потреби від вас утікати. Бо що таке втеча? Намагання створити якусь відстань між людьми* (Павло Загребельний); *...він – любитель у річці підземній купатись...* (Ігор Римарук); 4) потенційної дії, напр.: *Але ти у мене робиш, то і твій батько не тільки не має загрози вилетіти з рідного села, але ще й держатиме й надалі шкільні коні для мого комнезамівського хазяйства* (Тодось Осьмачка); *Вони заздять і водночас радіють, що не їм випала на долю перша можливість умерти* (Юрій Яновський); 5) ментальної або мовленневої діяльності, напр.: *І без слів я все розумію, Що сказати маєш мені, Та в мовчанні живе й надія Не почути жорстоке „ні!”* (Василь Симоненко); *Підпилі вже добряче, енкаведисти виганяли геть усіх з хат з погрозами й лайками і обіцянкою розстріляти на місці кожного, хто лишисться в хаті* (Юрко Покальчук).

Привертає увагу той факт, що з-поміж похідних субстантивів, трапляються й деривати таких дієслів і прикметників, які не спроможні сполучатися з інфінітивом, пор.: *Взискуй терпіння витримати все* (Ліна Костенко) – *терпіти витримати; *Так само і Гордій відчув у собі рішучість ще раз обняти дівчину...* (Тодось Осьмачка) – *рішучий обняти; *Як хотіла вона зостатися, відчути таємниці тої сили, яка скеровує життя, і яким відчаєм повнилася від думки про неможливість повернутися* (Павло Загребельний) – *неможливий повернутися; – *Ніхто не може відібрати у нас задоволення малювати себе на іконах!* (Марина Гримич) – *задоволений малювати. Д.Б. Чионг подібне явище в російській мові намагається пояснити змінами в семантичній структурі слова [24, 6-7].

Субстантиви другого типу (непохідні й похідні, які втратили мотиваційні зв'язки з твірним словом), що мають властивість виступати

синтаксичною домінантою стосовно ад'юнктив-інфінітивів, також утворюють декілька лексико-семантичних груп, виражаючи: 1) час дії, напр.: *Настав мій час сказати свою правду* (Ліна Костенко); *Час вирушати, о лицарство, пристрасті наші були замалі...* (Ігор Римарук); 2) спосіб дії, напр.: *Тільки один був спосіб гамувати людей, а іменно той, що побратими обіцували їм, що таким способом скоріше прийде „пора”* (Іван Франко); *Він добре знав стару англійську манеру дуже багато обіцяти й нічого не давати* (Вадим Собко); 3) здатність до дії, що залежить від її суб'єкта, напр.: *Господи, дай же ти кожному сили жінку в ранковому місті забуть...* (Ігор Римарук); *Вона так довго вчилася мистецтва контролювати свої емоції, надто ж перед начальством і підлеглими!..* (Марина Гримич); 4) здатність до дії, незалежну від її суб'єкта, напр.: [Поліксена] *Се вже доля така жіноча слухати не серця, а волі рідних...* (Леся Українка); *Відмічений суворим правом жити, з тобою розминутись я не міг!* (Микола Вінграновський); 5) зумовленість дії, напр.: *До того ж Дарка мала окрему причину відчувати симпатію до професора Анджилеску* (Ірина Вільде); *Та тепер Євпраксії навіть подобався отой германський звичай позбуватися свідків* (Павло Загребельний).

Окремо слід зупинитися на підпорядкуванні інфінітивів словам категорії стану. Низка слів категорії стану на зразок *(не)можливо*, *(не)можна*, *(не)потрібно*, *певно*, *бажано*, *варто*, *правильно*, *неймовірно*, *необхідно*, *(не)доцільно*, *(не)треба*, *(не)слід* у силу своєї семантики модальності виявляє регулярну сполучуваність з інфінітивом. Особливістю цих лексем є не позначення власне-стану, а лише вказівка на його можливість/ неможливість, бажаність/ небажаність, доцільність/ недоцільність тощо, а для вираження стану вони вимагають приєднання інфінітива, напр.: *Перш за все необхідно напоїти й покормити коні* (Улас Самчук); *Чи можемо ми це зробити зараз і чи доцільно йти з друзинами в степ, щоб зустріти там ворога?* (Володимир Малик); *І наперед не треба ворожити, і за минулим плакати не варт* (Ліна Костенко). У реченнях же з формальною відсутністю інфінітива маємо явище контекстуальної неповноти або підрядну предикативну частину як функціональний еквівалент інфінітива, пор.: *Жінки богів придумують, бо треба, щоб наші будні не минали сіро* (Галина Чубач) – *Жінки богів придумують, бо треба придумувати для того, щоб наші будні не минали сіро*; *Бажано, навіть потрібно, щоб між автором оригіналу і перекладачем була внутрішня спорідненість* (Максим Рильський) – *Бажано, навіть потрібно мати внутрішню спорідненість між автором оригіналу і перекладачем*. Таким чином, семантична валентність слів категорії стану з модальним відтінком зумовлює приєднання інфінітива, що на формально-граматичному рівні реалізовується через підрядний зв'язок у формі керування.

У валентній рамці слів категорії стану інших семантичних груп наявні гнізда для суб'єктної та у деяких і для об'єктної синтаксем, які зазвичай

посідають давальний і знахідний відмінки відповідно. Поява ж у реченневих побудовах з предикатом-словом категорії стану інфінітивів є результатом дериваційних змін, що полягають у спрощенні складнопідрядної конструкції з підрядною умови в просте на формально-граматичному рівні речення, пор.: *Тепер, думав він, такими кіньми соромно буде між люди виїхати* (Улас Самчук) ← *Тепер, думав він, соромно буде, якщо він такими кіньми між люди виїде; І цілиться. Бо холодно і нудно йому стоять, арійцю, на посту* (Ліна Костенко) ← *Бо холодно і нудно йому, арійцю, коли він стоїть на посту*. Як відомо, при згортанні складнопідрядних речень у прості, предикат підрядної частини, переміщуючись у детермінантну позицію похідної структури, трансформується у відмінкову форму для вираження адвербіального значення. У випадках же, коли в головній частині маємо категорію стану, він трансформується в інфінітив, хоча потенційно можливе й утворення субстантива, пор.: *Як страшно, коли знаєш правду без прикрас* → *Як страшно знати правду без прикрас* (Ліна Костенко) і *Як страшно від знання правди без прикрас*.

Отже, орієнтація при визначенні форм підрядного зв'язку не на морфологічні показники залежного компонента, а на його синтаксичну позицію щодо опорного, дозволяє розмежувати керовані інфінітиви та інфінітиви, що вільно поєднуються з синтаксичною домінантою.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Бабайцева В.В. Гибридные слова в системе частей речи современного русского языка // Рус. яз. в шк. – 1971. – № 3. – С. 81-84.
2. Безпояско О.К. Інфінітив у функції другорядних членів речення // Укр. мова і літ. в шк. – 1984. – № 3. – С. 51-53.
3. Белошапкина В.А. Современный русский язык: Синтаксис. – М.: Высш. шк., 1977. – 248 с.
4. Брицин В.М. Синтаксис и семантика инфинитива в современном русском языке / АН УССР. Ин-т языковедения им. А.А. Потебни; Отв. ред. Г.П. Ижакевич. – К.: Наук. думка, 1990. – 320 с.
5. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
6. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
7. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця. – К.: Унів. вид-во „Пультари”, 2004. – 400 с.
8. Жаркова А.В. Отражение глагольно-именной природы инфинитива в его синтаксических функциях // Рус. яз. в шк. – 1982. – № 4. – С. 88-92.
9. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.
10. Золотова Г.А. О синтаксической природе современного русского инфинитива // Научн. докл. высш. шк. Филол. науки. – 1979. – № 5. – С. 43-51.
11. Іваницька Н.Л. Складений присудок як синтаксична структура // Синтаксис словосполучення і простого речення: (Синтаксичні категорії і зв'язки). – К.: Наук. думка, 1975. – С. 59-84.

12. Казими́рова И.А. Семантическая структура и парадигматические отношения глагольно-инфинитивных сочетаний в современном русском языке: Дис. ... канд. филол. наук. – К., 1993. – 225 с.
13. Ледней О.Ф. Об'єктні синтаксеми в структурі простого речення: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Одеса, 2003. – 19 с.
14. Лекант П.А. Типы и формы сказуемого в современном русаком языке. – М.: Высш. шк., 1976. – 141 с.
15. Муравьева Л.С. Сочетаемость глаголов движения с другими глаголами в современном русском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук – М., 1975. – 18 с.
16. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. – 7-е изд. – М.: Учпедгиз, 1956. – 511 с.
17. Півторак Г.П. Морфологія інфінітива в східно-слов'янських мовах: (Порівняльно-історичний нарис). – К.: Наук. думка, 1974. – 144 с.
18. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. – М.: Учпедгиз, 1958. – Т. I-II. – 536 с.
19. Русская грамматика: В 2 т. – М.: Наука, 1980. – Т. I. – 783 с.
20. Сич В.Ф. Синтаксичні функції інфінітива // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 3. – С. 24-31.
21. Слинько І.І. Інфінітив у функції другорядних членів речення // Укр. мова в шк. – 1961. – № 6. – С. 21-32.
22. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 583 с.
23. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1972. – 515 с.
24. Чьонг Динь Бинь Сочетание имен существительных с зависивым инфинитивом в современном русском литературном языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук – М., 1979. – 17 с.
25. Швець І.Р. Синтаксичні функції інфінітива в сучасній українській мові (Інфінітив у функції другорядних членів речення). – Одеса: Вид-во Одеського держ. ун-ту, 1972. – 58 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталя Кобченко – аспірантка кафедри української мови КДПУ ім. В. Винниченка.
Наукові інтереси: проблеми граматики української мови

ЕЛЕМЕНТАРНІ ПАРАДИГМАТИЧНІ КЛАСИ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Світлана КОВТЮХ (Кіровоград)

У статті досліджено елементарні парадигматичні класи іменників третьої відміни сучасної української літературної мови з урахуванням формальних граматичних ознак, впливу лексико-семантичних, акцентуаційних, синтагматичних чинників тощо. З'ясовано перспективи розвитку морфологічної парадигматики цієї відміни.

The paper explores elementary paradigmatic classes of the 3rd declension nouns of present-day literary Ukrainian with consideration of formal characteristics, influence of lexico-semantic, accentuated, syntagmatic factors etc. The trends of the development of morphological paradigmatics of this declension have been outlined.

Історію становлення III відміни іменників сучасної української мови, особливості їхніх граматичних категорій, систему словозміни тощо